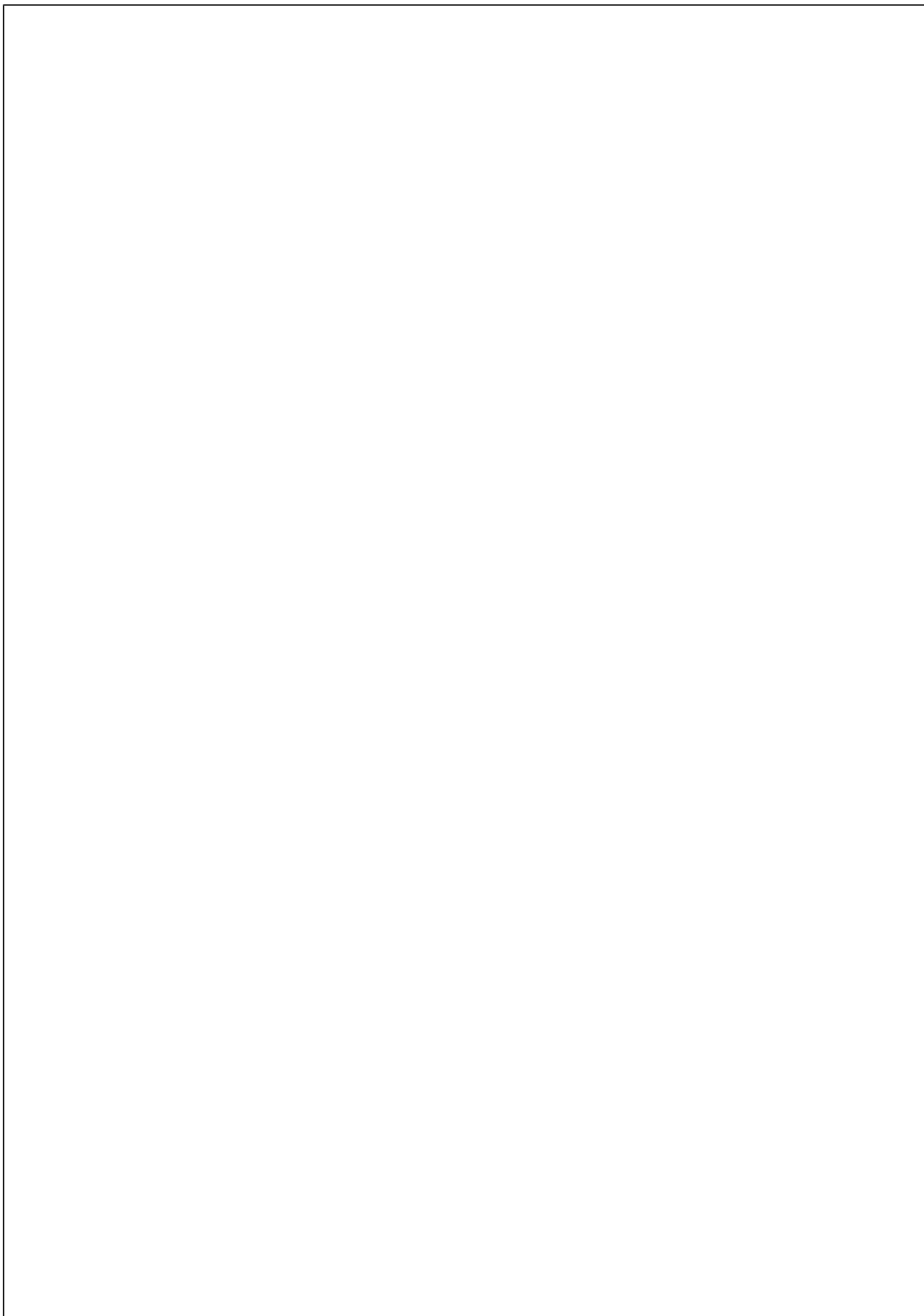

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/239159,45-rocznica-Bydgoskiego-Marca.html>
18.03.2026, 18:12

45. rocznica Bydgoskiego Marca

16 marca 2026 r. w Bydgoszczy odbyły się uroczystości upamiętniające 45. rocznicę wydarzeń Bydgoskiego Marca '81. W wydarzeniu uczestniczył zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

16.03.2026

[kryzys bydgoski](#) [Solidarność](#)

Uroczystości rozpoczęły się przy moście im. Jerzego Sulimy-Kamińskiego na ul. Mostowej, gdzie zaprezentowano przygotowaną przez Instytut Pamięci Narodowej wystawę plenerową „Kryzys Bydgoski 1981”. Wystawa przypomina wydarzenia z marca 1981 r. oraz ich znaczenie dla historii „Solidarności” i walki o prawa obywatelskie w Polsce.

Podczas uroczystości głos zabrał zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, który podkreślił znaczenie wydarzeń bydgoskich dla historii opozycji antykomunistycznej:

- Wszyscy wolni Polacy, którzy wówczas popierali Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Solidarność, patrzyli na Bydgoszcz z nadzieją. To było centrum wydarzeń w Polsce, a rządzący wówczas krajem komuniści, drżeli, patrząc na to, co dzieje się w Bydgoszczy. Tu ukazał się cały polski patriotyczny duch. To tutaj, 45 lat temu, działacze rolniczej Solidarności, jeszcze przed oficjalnym zarejestrowaniem, podjęli walkę z komunistami, chcąc wymusić na tej nielegalnej, bo narzuconej przez Sowietów w roku 1945 władzy, aby respektować prawa człowieka, prawo do godnego życia, do wolności, do mówienia tego, co się myśli.

Wystawa „Kryzys Bydgoski 1981” dokumentuje wydarzenia z Bydgoszczy w szerokiej perspektywie historycznej m.in. ujmującej następujące zagadnienia: walkę polskiej wsi o jej podstawowe prawa (w tym zrzeszania się w niezależnych związkach zawodowych); wydarzenia tzw. bydgoskiego marca (strajk okupacyjny w WK ZSL, wydarzenia podczas VI sesji bydgoskiej WRN; w tym pobicie działaczy związkowych w dniu 19 marca 1981 r., protesty i manifestacje Bydgoszczan podczas m.in. spotkania z Lechem Wałęsą, przebieg strajku ostrzegawczego z dnia 27 marca); reakcję opinii krajowej i światowej oraz mediów; pertraktacje i porozumienia z władzami (porozumienia z 30 marca i z 17 kwietnia 1981 r.). Ponadto także kwestie zakulisowych i propagandowych działań władz PRL i jej aparatu bezpieczeństwa, a także kwestię przedłużających się manewrów wojskowych Państw Układu Warszawskiego „Sojuz' 81” oraz kulisy wprowadzenia przez ekipę gen. W. Jaruzelskiego stanu wojennego w Polsce 12/13 grudnia 1981 r.

Pod tablicą upamiętniającą strajk chłopski w 1981 r. na ul. Dworcowej odbyła się dalsza część uroczystości.

- To oni płacili najwyższą cenę, cenę własnej krwi i życia, walcząc o odbudowę wolnej, niepodległej Polski. To oni w końcu po roku 1944 sprzeciwiali się, i to skutecznie sprzeciwiali się sowietyzacji polskiego społeczeństwa, zachowując prywatną własność ziemi. Byli przeciwko temu, co robili komuniści

- zaznaczył dr hab. Karol Polejowski.

Udział w wydarzeniu wzięli działacz opozycji demokratycznej w PRL, uczestnik wydarzeń bydgoskich Jan Rulewski, Wojewoda Kujawsko-Pomorski Michał Szybel, Marszałek województwa kujawsko-pomorskiego Piotr Całbecki, przedstawiciele IPN przewodniczący Kolegium IPN prof. Wojciech Polak, dyrektor Biura Prezesa IPN dr Marek Jedynak, dyrektor Oddziału IPN w Gdańsku dr Marek Szymaniak, dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk oraz naczelnik Delegatury IPN w Bydgoszczy Edyta Cisewska.

Na zakończenie uroczystości zebrani złożyli kwiaty pod tablicą.

Organizatorami wydarzenia byli: Delegatura IPN w Bydgoszczy, Przewodniczący Kujawsko-Pomorskiej Rady Wojewódzkiej NSZZ RI „Solidarność”, Dyrektor Oddziału IPN w Gdańsku, Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Przewodnicząca Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezydent Miasta Bydgoszczy, Przewodniczący Zarządu Regionu Bydgoskiego NSZZ „Solidarność” oraz Wojewoda Kujawsko-Pomorski.

Piotr Rybarczyk: Wywrócone krzesła, czyli o zgubnych skutkach braku dialogu i zaufania. Czterdziesta rocznica wydarzeń bydgoskich z 19 marca 1981 r.

Zajścia w sali sesyjnej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, jakie rozegrały się późnym popołudniem i wieczorem 19 marca 1981 r., należą do incydentów dość dobrze opisanych przez historyków i publicystów. Stały się one detonatorem najgłębszego kryzysu społeczno-politycznego w Polsce w czasie całego szesnastomiesięcznego legalnego istnienia „Solidarności”.

Ujawnił on jednak zarówno siłę jednomyślnego i współodpowiedzialnego działania członków i sympatyków wielomilionowego Związku, ale i dotychczas podskórnie istniejące rozbieżności dotyczące – najogólniej mówiąc – taktyki działania oraz mechanizmów kierowania i podejmowania decyzji przez przywódców „Solidarności”. Po latach urosły one do rangi symbolu walki o wolność, zwłaszcza wśród działaczy opozycji demokratycznej z regionu kujawsko-pomorskiego, choć wywołany przez nie kryzys bydgoski bezsprzecznie wywarł także duży odzew społeczny i wpłynął na sytuację w całym kraju.

W spuściźnie po dziesięcioletnich rządach gierkowskiej ekipy pozostały nie tylko ogromne długi, których spłacanie miało trwać długie lata (i zakończyć się w 2012 r.), ale także technologicznie przestarzałe i niedofinansowane branże gospodarki, w tym rolnictwo. Paradoxy socjalistycznej polityki szczególnie ujawniały się właśnie na przykładzie gospodarki żywnościowej, która przez całe lata przewidywała inwestowanie dużych sum pieniędzy na niewydajne Państwowe Gospodarstwa Rolne kosztem rolników indywidualnych, właścicieli prywatnych gospodarstw. Zgubne ideologiczne fundamenty socjalistycznej ekonomii pozostawały niezmiennie pomimo upływu kolejnych lat i dekad rządów PZPR. W rezultacie tego już ostatnie lata rządów Gierka charakteryzowały się coraz bardziej uciążliwymi dla społeczeństwa brakami towarów na rynku, co bezpośrednio wpływało na poziom społecznych frustracji, niezadowolenia i obaw o najbliższą przyszłość. Kumulacja wieloletnich zaniedbań i ogólnego zapóźnienia nastąpiła w połowie 1980 r. i wywołała falę robotniczych protestów, początkowo ograniczających się do sfery żądań finansowo-socjalnych, a z czasem pojawienia się haseł domagających się zgody na powstanie niezależnego od władzy reprezentanta interesów robotniczych w postaci nowego związku

zawodowego. Skala i dynamika społecznego buntu, z jaką władza musiała się zmierzyć w sierpniu 1980 r., była zjawiskiem dotychczas niespotykanym w całym bloku państw obozu socjalistycznego. W obliczu takiej sytuacji, nie mając za sobą żadnych realnych argumentów w postaci wymiernych sukcesów gospodarczych, władza zmuszona była do uległości i przyjęcia warunków podyktowanych przez przedstawicieli strajkujących załóg. Zawarte wówczas w Szczecinie, Gdańsku, Jastrzębiu i Dąbrowie Górniczej porozumienia otworzyły drzwi do powołania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i zapoczątkowały zakończony wprowadzeniem stanu wojennego okres pełen gwałtownych protestów, strajków, głośnych debat i sporów, przerywany od czasu do czasu zawieranymi przez obie strony konfliktu krótkotrwałymi porozumieniami.

Od pierwszej chwili powstania „Solidarności” nowa ekipa rządząca kierowana przez pierwszego sekretarza KC PZPR Stanisława Kanię i ministra obrony narodowej, a od lutego 1981 r. premiera gen. Wojciecha Jaruzelskiego, prowadziła wobec Związku cyniczną i dwulicową politykę. Polegała ona na oficjalnym podkreślaniu dobrej woli i chęci porozumienia wokół najważniejszych dla Polski problemów, w tym przede wszystkim planu wyprowadzenia kraju z kryzysu, przy jednoczesnym poufnym przygotowywaniu się do siłowego zduszenia oficjalnie uznawanego związku zawodowego. Już od października 1980 r. zaczęły powstawać plany wykorzystania wojska do bezwzględnej zneutralizowania „Solidarności” i spodziewanego społecznego oporu. Ze względu na długotrwałość cyklu przygotowań sztabowych, do czasu osiągnięcia pełnej gotowości przez wojsko, główny ciężar zmagania spadł na funkcjonariuszy MSW, zwłaszcza Służby Bezpieczeństwa. Ci ostatni, przy pomocy operacyjnego instrumentarium w postaci środków technicznych i agentury, realizowali rozmaite przedsięwzięcia zmierzające do zdyskredytowania działaczy „Solidarności” oraz zastraszenia szeregowych członków i sympatyków. Wpisywało się to doskonale w realizowaną od początku 1981 r. taktykę „odcinkowych konfrontacji”, której celem było zużycie społecznej energii (będącej swoistym paliwem dla działań podejmowanych przez „Solidarność”) w celowo wywoływanych i podsycanych licznych lokalnych konfliktach. Nie bez racji licząco bowiem, że z czasem nadejdzie nieuniknione zniechęcenie i dojdzie do stopniowego spadku poparcia dla Lecha Wałęsy i kierowanego przez niego Związku.

Wielu historyków skłania się do przekonania, że sekwencja rozciągniętych w czasie zdarzeń, które doprowadziły do incydentu w bydgoskim WRN, była właśnie realizacją wspomnianej wyżej taktyki. Hipoteza o rozmyślnie przygotowanej prowokacji ma swoją historię, która rozpoczęła się niemal bezpośrednio po samych wydarzeniach. Nazajutrz (20 marca 1981 r.) Prezydium KKP „Solidarność” ogłosiło specjalne oświadczenie, w którym stwierdzono, że wydarzenia na sali sesyjnej WRN były prowokacją wymierzoną w rząd Jaruzelskiego i ogłoszony przez niego apel o „90 spokojnych dni”. Niedwuznacznie wskazywano w ten sposób na przeciwników politycznych tandemu Kania-Jaruzelski w samej PZPR, czyli „partyjny beton” przekonany o konieczności zdecydowanego zaostrożenia dotychczasowej polityki władz wobec „Solidarności”. Przekonanie o cynicznie ukartowanej przez władze prowokacji w Bydgoszczy przetrwało długie lata i ugruntowało się w świadomości znacznej części społeczeństwa polskiego. Przysłużył się temu także Stanisław Bareja, który w jednym z odcinków (odc. 7 „Spisek”) wyreżyserowanego przez siebie popularnego serialu „Alternatywy 4” umieścił następującą wypowiedź dwulicowego i szyderczego członka władz Jana Winnickiego (granego przez Janusza Gajosa) skierowaną do dysydenckiego profesora Ryszarda Dąb-Rozwadowskiego (granego przez śp. Mieczysława Voita): „ja myślę, że z tymi prowokacjami to trzeba by ostrożnie. Wie Pan, to się tak mówi. Na przykład kiedyś, w jednej fabryce oddział ORMO zgłosił się na ochotnika, żeby uporządkować salę na sesję. Wszyscy zaczęli krzyczeć »prowokacja, prowokacja, prowokacja«. A oni przyjechali, poustawiali krzesła, posprzątało i poszli. Także, chyba trzeba by ostrożniej. Ja tak myślę”.

U genezy udziału w sesji rady narodowej przedstawicieli bydgoskiej „Solidarności” i rolniczych związkowców z regionu leżały postulaty zgłaszane przez tych drugich, spośród których najważniejszym było uzyskanie zgody na rejestrację niezależnego od władz związku zawodowego rolników indywidualnych. Oczywiście w kompetencji WRN nie leżały możliwości w tym zakresie. Zamierzano jednak wykorzystać możliwość jaką dawało zabranie głosu w ramach „wolnych wniosków” podczas sesji i przedstawienie istniejących problemów w produkcji żywnościowej. Kierowany przez Jana Rulewskiego miejscowy MKZ od listopada 1980 r. aktywnie zaangażował się w poszukiwanie rozwiązań trudnej sytuacji w zakresie zaopatrzenia w żywność. Na początku grudnia 1980 r. odbyła się w Bydgoszczy Krajowa Konferencja ds. Sprawiedliwego Podziału Żywności, której uczestniczy pracujący w trzech zespołach problemowych dyskutowali na temat produkcji żywności, podziału artykułów żywnościowych na poszczególne regiony kraju i zaproponowanego przez rząd systemu kartkowego. Tej ostatniej kwestii poświęcono także kolejną z serii konferencję żywnościową, która odbyła się pod koniec stycznia 1981 r., a więc tuż przed terminem wprowadzenia kartowego systemu reglamentacji mięsa i jego przetworów oraz masła i cukru, czyli 1 lutego 1981 r.

[Czytaj całość.](#)

Polecamy:

- [Bydgoski Marzec 1981 w dokumentach Archiwum IPN Gdańsk](#)
- [Krzysztof Osiński: Komunistyczna bezpieka wobec bydgoskiej „Solidarności” w latach 1980-1981](#)
- [Filip Musiał: Prowokacja bydgoska. Wstęp do stanu wojennego](#)
- [Wrocław a kryzys bydgoski 19 marca 1981 roku](#)
- Do pobrania: [Bydgoski Marzec 81 - Dodatek prasowy w 40. Rocznice rolniczego protestu](#)
- Do pobrania: [Tomasz Chinciński: Bydgoski Marzec 1981 roku](#)
- Wystawa do pobrania: [O wieś wolną, niezależną, samorządną... 30. rocznica wydarzeń Bydgoskiego Marca `81 i rejestracji „Solidarności” rolniczej](#)
- Teka edukacyjna: [O wieś polską wolną, niezależną, samorządną. Od PSL do NSZZ RI „Solidarność” \(1944-1989\)](#)
- Publikacja: [Kryzys bydgoski 1981. Przyczyny, przebieg, konsekwencje. Tom I. Monografia](#)
- Publikacja: [Kryzys bydgoski 1981. Przyczyny, przebieg, konsekwencje. Tom II. Dokumenty](#)
- Publikacja: [Bydgoski Marzec 1981](#)
- Publikacja: [Konfrontacje i negocjacje. Wokół konfliktów społeczno-politycznych w PRL z początku lat osiemdziesiątych XX w.](#)
- Publikacja: [Mój czas. Flirty z historią](#)
- Publikacja: [O wolną wieś i wolną Polskę. Ogólnopolski Komitet Oporu Rolników i niezależna działalność środowisk chłopskich w latach 1982-1989](#)
- Publikacja: [Wysoka temperatura. Od wolności do wolności 1980-1990](#)
- Publikacja: [Zarys dziejów NSZZ „Solidarność” Regionu Bydgoskiego \(1980-1990\)](#)
- Publikacja: [Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność” na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach \(1980-1990\)](#)
- Publikacja: [PZPR a „Solidarność” 1980-1981. Tajne dokumenty Biura Politycznego](#)
- [„Biuletyn IPN” nr 9-10/2010](#)
- [Transmisja z debaty oksfordzkiej: „Wydarzenia 19 marca 1981 r. w Bydgoszczy - przełom w dziejach NSZZ Solidarność?”](#)
- [Materiały Instytutu Pamięci Narodowej o Solidarności](#)
- [Encyklopedia Solidarności - tomy 1-5](#)
- [Krzysztof Brzechczyn: Solidarność jako samoograniczające się powstanie](#)

- Broszury IPN do pobrania: [Opozycja demokratyczna i czas Solidarności](#)
[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Bydgoszcz

Bydgoszcz

Solidarność

Wystawa

Powiązane wiadomości

Spotkanie Dam i Kawalerów Krzyża Wolności i Solidarności - Bydgoszcz, 16 marca 2026